

**ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА»**

**МАТЕРІАЛИ
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

(5 листопада 2024 року)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Збірник матеріалів
IV Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 4
5 листопада 2024 року

Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2024 рік

Рекомендовано до друку Вченою радою університету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Педагогічний альманах «Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика»: збірник матеріалів IV Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (5 листопада 2024 року). Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2024. Вип. IV. 301 с.

Організаційний комітет:

Богущ А. М.	— дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
Бабчук О. Г.	— кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
Кавиліна Г. К.	— кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
Булгакова О.Ю.	— доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
Левицька М.І.	— методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і представлених даних несе автор.

Технічне редагування матеріалів збірника — О.І. Кисельова.

<i>Пахмурна В.</i> Вплив стилю сімейного виховання на формування особистості дитини.....	262
<i>Пруднікова І.</i> Психологічні особливості нарцисизму особистості.....	266
<i>Сторож В. В., Жембровська О. В.</i> Психосоціальна адаптація дітей дошкільного віку з підвищеним рівнем тривожності: теоретичний та емпіричний аналіз.....	273
<i>Руппо Ф.</i> Статева та гендерна ідентичність дитини дошкільного віку.....	279
<i>Babchuk O.</i> Emotional stability as a factor in pedagogical activities.....	285
<i>Arsene I.</i> Corelația dintre calitatea vieții școlare și problema bullying-ul (elevi) în învățământul de cultură generală.....	292

ВПЛИВ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Магістрантка В. Пахмурна

Сім'я є одним із найважливіших інститутів соціалізації, який відіграє вирішальну роль у формуванні особистості дитини. Сімейне середовище має значний вплив на процес формування цінностей, світогляду та соціальних навичок, а також на психоемоційний розвиток. Унікальне середовище, в якому виховується дитина, є результатом багатьох чинників, серед яких ключову роль відіграє стиль сімейного виховання. Стиль виховання, що формується в сім'ї, не тільки впливає на поведінку дитини, а й на його самооцінку, здатність до прийняття рішень, рівень соціальної адаптації та емоційний стан.

Аналіз наукової літератури показує, що стиль сімейного виховання є важливим компонентом унікального середовища, в якому формується особистість дитини [1, 2, 4, 5]. Зважаючи на те, що в цьому віці формуються основи емоційного життя, яке супроводжує людину в дорослому віці, а також враховуючи підвищену емоційну чутливість дитини до впливів сучасного суспільства, виникає необхідність дослідження їх індивідуального середовища. Одним із ключових компонентів цього середовища, а також важливою детермінантою розвитку дитини, є стиль сімейного виховання. Стиль виховання батьків значною мірою впливає на соціальне, емоційне і когнітивне становлення дитини. Кожен стиль виховання формує своєрідне мікросередовище для дитини, яке взаємодіє з іншими факторами його розвитку, такими як генетика, школа, однолітки і культурні впливи. Це середовище впливає на розвиток таких аспектів особистості, як самооцінка, соціальні навички, рівень стресу і мотивація.

Загалом, у психологічній літературі виділяють кілька основних стилів виховання, кожен з яких по-різному впливає на розвиток дитини: авторитарний стиль характеризується високим рівнем контролю і низьким рівнем підтримки. Бать-

ки, які дотримуються цього стилю, вимагають від дітей беззаперечного підкорення, часто використовують покарання і мало уваги приділяють емоційній підтримці. Такий підхід може призводити до формування у дитини низької самооцінки, тривожності та проблем у міжособистісних стосунках; демократичний стиль відрізняється збалансованим поєднанням контролю та підтримки. Батьки встановлюють чіткі межі, але при цьому підтримують емоційний контакт із дитиною, поважають її думку та заохочують до самостійного прийняття рішень. Демократичне виховання сприяє розвитку впевненості в собі, відповідальності та здатності до адаптації в соціумі; ліберальний стиль, при такому стилі батьки надають дитині велику свободу дій, мають низький рівень контролю, що часто супроводжується недостатньою підтримкою [4]. Діти, які виховуються в таких умовах, можуть відчувати брак структури та правил, що може призводити до проблем із дисципліною та поведінкою; індіферентний стиль, для цього стилю характерна низька залученість батьків у життя дитини, відсутність контролю та підтримки. Такий підхід часто негативно впливає на емоційний стан дитини, може призводити до розвитку агресивної поведінки та соціальної ізоляції.

Батьки відіграють ключову роль у формуванні унікального середовища дитини шляхом соціалізації, надання підтримки, встановлення меж та норм.

У нашому дослідженні, ми визначаємо стиль сімейного виховання як багатовимірне утворення, що містить когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти, цілу систему різноманітних почуттів, притаманних упродовж тривалого часу стосовно дитини, поведінкових стереотипів, що практикуються у ставленні до неї, особливостей сприйняття і розуміння характеру дитини, її вчинків. Стиль виховання може підсилювати або, навпаки, зменшувати вплив зовнішніх факторів, таких як стрес у школі чи тиск з боку однолітків. Він впливає на їх емоційний стан, соціальні взаємодії, мотивацію до навчання і поведінкові установки. Авторитетний стиль виховання, за даними багатьох досліджень, є найбільш ефектив-

ним для гармонійного розвитку особистості дитини. Від вибору стилю виховання значною мірою залежить те, як дитини долатиме складні періоди свого розвитку, зокрема кризові моменти даного віку. Діти, які виховуються в демократичному середовищі, зазвичай краще справляються зі стресом та мають більш стійкий емоційний стан. Ліберальний стиль може сприяти формуванню у дітей відчуття невпевненості та труднощів у прийнятті рішень, що у майбутньому може негативно позначитися на їхній здатності до соціальної адаптації. Індиферентне виховання взагалі часто призводить до емоційної ізоляції, що ускладнює формування повноцінної особистості [3].

Сучасні дослідники визначають стиль сімейного виховання як важливий компонент унікального середовища, в якому розвивається дитини. Згідно з різними підходами в психології, стиль виховання включає в себе систему поведінкових і комунікативних стратегій батьків, які впливають на розвиток емоційної, соціальної та когнітивної сфер дитини.

Наприклад, Сюзан Джонсон [2] наголошує на тому, що стиль батьківської поведінки формує базові моделі взаємодії дитини з навколишнім світом. Сімейний стиль виховання створює унікальне психологічне середовище, в якому розвивається дитини. Цей стиль визначає, як дитини сприймає себе, свої можливості та світ довкола. Взаємодія з батьками впливає на те, як дитина формує уявлення про себе, інших людей та соціальні норми. Дослідження підкреслюють, що цей процес особливо інтенсивний в цьому віці, коли відбувається активна соціалізація та формування особистості.

Д. Баумрінд [7], вивчаючи стилі виховання, також відзначає, що діти дуже чутливі до специфічних взаємодій в сім'ї. Вона пропонує чотири основні типи виховання (авторитарний, авторитетний, ліберальний, індиферентний), кожен з яких створює своєрідний психологічний клімат, що впливає на індивідуальні особливості дитини. Сучасні дослідники підкреслюють важливість гнучкості батьківських підходів у процесі виховання дітей, зважаючи на їх високу емоційну

чутливість та схильність до соціальних впливів. Батьки, які дотримуються авторитетного стилю виховання, зазвичай досягають найбільш позитивних результатів у вихованні дітей. Це зумовлено тим, що такий підхід поєднує в собі підтримку та контроль, що дозволяє дітям розвивати почуття відповідальності і самостійності. Більшість досліджень цієї проблеми було проведено в рамках двох основних підходів — клінічного та аналітичного. Клінічний підхід базується на спостереженнях за реальними випадками, а типологія батьківського ставлення формується на основі накопичених клінічних описів. Більшість дослідників визнають, що стиль виховання може стати як ресурсом для гармонійного розвитку дитини, так і джерелом проблем у випадку жорстких або неконструктивних взаємодій між батьками і дітьми.

Цей вік визнано особливо значущим для розвитку емоційної сфери особистості, тому що в цей час закладаються основи емоційного життя людини, що проявляється в зрілі роки. Це період активного формування ідентичності, коли молода людина починає усвідомлювати себе як окрему особистість, відокремлюючись від батьківської опіки. Стосунки з однолітками та рівень соціалізації дитини також значною мірою залежать від сімейного стилю виховання. Діти, які виховуються в демократичних сім'ях, зазвичай мають кращі соціальні навички, здатність до співпраці та вирішення конфліктів. Водночас авторитарні та ліберальні стилі можуть призводити до проблем у соціальній адаптації через надмірну суворість або відсутність меж.

Отже, стиль сімейного виховання є ключовим фактором, який впливає на унікальне середовище дитини та формування його особистості. Залежно від обраного підходу, діти можуть розвивати різні рівні соціальної адаптації, психологічної стійкості та емоційної стабільності. Батькам важливо усвідомлювати, що створення підтримуючого та структурованого середовища сприяє здоровому розвитку їхніх дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисенко А.О., Дорошенко К.О. Батьківська любов як один з ведучих чинників у процесі виховання *Наука і освіта. Проект професора С.М. Симоненко «Когнітивні процеси та творчість»*. Одеса. 2007, № 1-2. С. 7-10.
2. Сьюзан М. Джонсон. Теорія прив'язаності. Емоційно-фокусована терапія для створення гармонійних стосунків. *Науковий Світ*. Київ, 2023. 388 с.
3. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід): Дис. ... докт. психол. наук. Київ, 2000. 336 с.
4. Казаннікова О.В. Особливості проявів тривожності в молодших школярів *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки*. 2014. Вип. 1(1). С. 176-180.
5. Ладивір С. А. Вплив сімейних взаємин. Київ: Рад. шк., 1987. 167 с.
6. Журбин В.І. Поняття психологічного захисту в концепціях З. Фрейда і К. Роджерса. *Питання психології*. 1990. №4. С. 14–23.
7. Baumrind, D. Authoritative parenting revisited: History and current status. In R. E. Larzelere, A. Sheffield, & A. W. Harrit (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development*. Washington, DC: American Psychological Association. 2013. P. 11–34.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРЦИСИЗМУ ОСОБИСТОСТІ

Магістрантка І. Пруднікова

Проблема вивчення нарцисизму є однією з ключових у вивченні механізмів, які активізують психіку та сприяють формуванню психічних явищ. Виникає питання про чітке визначення та зміст цього поняття. Нарцисизм – це риса ха-